

La utilitat com a criteri de valoració personal en les societats occidentals.

Convocatòria Maig 2022

Codi: jsx364

En conjunt, Frank Kafka és un dels escriptors més llegits de la literatura moderna. En les seves obres es pot apreciar una crítica en contra una societat controlada per una força que elimina la llibertat intel·lectual de l'individu. Kafka no escriu crítiques directes, sinó que les ficcionalitza. L'objectiu d'aquest assaig és reflexionar sobre aquesta crítica de la societat present en una de les seves obres més conegudes, *La Metamorfosi*. Un clàssic de la literatura universal que permet diferents interpretacions que ens conviden a reflexionar sobre la situació de l'home modern, cultiu de l'utilitarisme, i la moral de la societat. De totes les interpretacions que s'han fet de l'obra de Frank Kafka, en aquest assaig parlaré de la crítica que fa Kafka a l'ús de la utilitat com a criteri de valoració personal en les societats occidentals.

"Quan, un matí, Gregor Samsa va despertar-se d'uns somnis neguitosos, es va trobar el llit transformat en un insecte monstruós"¹ *La Metamorfosi* no és una novel·la de misteri, més aviat Kafka escriu novel·les realistes amb elements fantàstics o propis de l'absurd, com la transformació, que originen les trames. Des de la tercera línia que tenim constància de la transformació que pateix Gregor. Kafka mai especifica l'insecte en què s'ha transformat Gregor, perquè a Kafka li interessa les relacions que es duen a terme en la novel·la, no l'insecte en si. L'atrau la manera en la qual reacciona la família i la societat en vers la transformació de Gregor, i com el tracten.

Aquesta societat que descriu Kafka segueix la teoria moral de l'utilitarisme. L'utilitarisme es tracta d'una teoria moral conseqüencialista, per tant es determina si una acció és correcta o incorrecta segons les conseqüències d'aquesta. En el cas de l'utilitarisme, depèn de la maximització de la utilitat per a la societat. O sigui, la moralitat de qualsevol acció o llei ve donada per la seva utilitat per la societat. Seguint aquesta teoria moral, la forma que té la família de menysprear i tractar a Gregor com un estranger a la família està dins dels marges de la moralitat, ja que tot i que aquesta actitud provoques la mort de Gregor, com bé diu el llibre: "Còmodament reclinats als seients, conversaven sobre les perspectives per al futur, i van trobar que, ben mirat, aquest futur no se'ls presentava gens fosc..."(p. 85), per tant, la mort de Gregor ha sigut útil per millorar la vida de la família i com a conseqüència és moralment correcte.

Durant el relat es mostra la paradoxa de com la transformació del protagonista en un insecte sembla venir acompanyada d'una humanització dels seus sentiments. Això no vol dir que abans no presents sentiments humans, sinó que a causa de la transformació el treball passa a valorar aspectes més importants per un ésser humà. En

---

¹ Kafka, Frank, *La Metamorfosi*, traducció de Jordi Llovet, Barcelona: Proa, 2010, p. 5. Si no s'indica el contrari, la resta de citacions del text procedeixen d'aquest volum.

canvi, a ulls d'aquesta societat utilitarista, un cop deixa d'aportar beneficis i utilitat, se'l despulla de tota humanitat. A l'inici de la història, Gregor es desperta transformat en un insecte i en lloc de preguntar-se el motiu de la seva nova forma física o si la situació és reversible, es preocupa per un tema absurd com no arribar tard al treball per tal que no el facin fora i pugui seguir mantenint a la seva família. La seva feina de viatjant, fa que cada vegada tingui una relació més impersonal amb el seu entorn i que d'alguna manera fa que perdi la seva identitat, fins al punt que per la família s'ha convertit en una font d'ingressos. L'aspecte d'insecte que l'incapacita per treballar i ser útil per la societat, fa que la família el consideri una càrrega, i deixi d'estimar-lo i fins i tot, que el deixin de considerar-lo part de la família "Haver pensat així fins ara, aquesta és precisament la nostra desgràcia. ¿Com vols que sigui en Gregor?" (p. 77). A mesura que avança la seva transformació i es troba sol i menyspreat per la seva família, comença a apreciar aquells aspectes veritablement importants per un ésser humà i considerats inútils per la societat. Troba a faltar l'amor de la família i al final acabant morint de pena, sol, i abandonat per tothom.

Tot i que és important destacar que la història es desenvolupa a inicis del segle XX, en època contemporània de Kafka. Però, com que el model econòmic vigent en aquella època era el capitalisme, moltes d'aquestes reflexions i crítiques són encara vigents en el context històric actual. El procés pel qual passa Gregor és similar al que poden patir avui en dia algunes persones a mesura que es fan grans o que no es poden valdre per elles mateixes. Quantes persones acaben els darrers anys de les seves vides percebuts com una càrrega per les seves famílies o la societat, sense caliu familiar, morint de pena, soles i abandonades? Si eliminem les primeres pàgines de l'obra en els que s'explica que el protagonista s'ha convertit en un insecte, podríem aplicar el relat a qualsevol persona amb discapacitat o que ha patit un accident o que s'ha fet gran.

Com podem sinó justificar que durant els primers mesos de la pandèmia de la COVID-19 que va esclatar ara fa aproximadament un any i mig, es morís tanta gent gran per manca d'assistència sanitària? Quina haguera sigut la reacció de la societat si el virus hagués afectat de manera virulenta a la gent jove, amb una llarga vida útil al davant en lloc de la gent més gran? La primera pregunta m'ajuda a plantejar el debat sobre si és o no ètic l'ús exclusiu del criteri d'edat o esperança de vida (i per tant qui pot arribar a ser més 'útil' a la societat) a l'hora de decidir qui rep un tractament mèdic i qui no. La segona pregunta planteja de manera similar com la societat arriba a tenir interioritzat aquest criteri d'utilitat social, i com el conjunt de la societat pot arribar a deixar de banda a aquelles persones que deixem de considerar útils.

Tot si que en la pandèmia hi ha hagut una gran reacció per protegir la gent gran per tal de mostrar el respecte i l'estima que se'ls té, també és cert que, lamentablement, hi ha hagut molts casos en què això no ha estat així, cosa que es pot veure reflectit en la gran taxa de mortalitat per COVID entre la gent gran, que alhora és la més vulnerable. Així doncs la pandèmia actual ha posat de manifest que encara vivim en aquesta societat utilitarista que descriu Frank Kafka. En les societats occidentals encara existeixen problemes ètics que no estan resolts i ens hem d'adonar que la 'utilitat' no hauria de ser l'únic criteri a l'hora de prendre decisions sobre el repartiment de recursos limitats en una situació de pandèmia excepcional. Durant el repartiment de la vacuna va haver-hi una discussió sobre qui havia de ser vacunat, els joves perquè treballaven o la gent gran perquè eren els més vulnerables. La decisió més justa hauria de venir determinada per la possibilitat de les persones de superar una situació crítica, tota vida té el mateix valor i hem d'intentar salvar el màxim nombre possible. L'edat, que pot vincular-se a l'esperança de vida o 'utilitat', és un factor que pot ser rellevant, però caldria considerar altres evidències mèdiques per garantir que les decisions no es prenen de manera incerta i respecten escrupolosament els drets humans, garantint la igualtat (biològica, social, cultural, econòmica, etc.) entre totes les persones.

Tot i que avui en dia, l'estratègia de vacunació seguida per la majoria de països occidentals és de vacunar la gent d'edat avançada primer, cosa que ensenya un progrés per sortir d'una moral utilitarista, aquesta estratègia està sota la crítica dels mateixos arguments utilitaristes exposats anteriorment, i no hauríem de permetre que gent amb discapacitats o que ha patit un accident o que s'ha fet gran se senti com Gregor Samsa, sola, morint de pena i abandonat per tothom a conseqüència de ser considerat un destorb per la societat.

BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

Llibres

- Kafka, Frank, *La metamorfosi*, traducció de Jordi Llovet, Barcelona: Proa, 2010.
- Chico Marín, Daniela i Gómez Henao, David. *Una metamorfosis en la sociedad*, dins el llibre *Nación: ciudadanos, fronteras e imaginarios* (p. 505-513), Colombia: Congreso Internacional de Ciencias Sociales Universidad Pontificia Bolivariana, 2014.

Webs

- Internet Encyclopaedia of Philosophy (IEP): <https://iep.utm.edu/util-a-r/> [Última consulta: 21/05/2021]
- Monografías.com: <https://www.monografias.com/trabajos87/metamorfosis-diatriba-fenomeno-cosificacion/metamorfosis-diatriba-fenomeno-cosificacion.shtml> [Última consulta: 23/05/2021]
- Viquipèdia: <https://ca.wikipedia.org/wiki/Utilitarisme> [Última consulta: 22/05/2021]
- Xtec.cat: <https://xtec.cat/~mcodina3/Filosofia2/Nietzsche1.htm> [Última consulta: 28/06/2021]